

SALA 9

Dels secrets dels cels: astròlegs i astrònoms

■ Astròlegs i astrònoms jueus. *Còdex Rossian 498, fol. 13v. Itàlia, 1450.*
Biblioteca Apostòlica del Vaticà.

L'art de les ciències d'astronomia i d'astrologia va ser altament desenvolupat entre els jueus catalans. Solien treballar al servei de reis i prínceps, que els tenien en gran estima; així ho manifestava Pere el Cerimoniós, quan declarava que per als encàrrecs de taules i càlculs astronòmics “hem cercat els homes més suficients i aptes que hem pogut trobar”; la majoria d'aquests homes eren jueus, afamats “mestres de brúixoles” i experts en la construcció d'instruments com rellotges i astrolabis, que eren els instruments de càlcul més importants de l'època. A la vitrina se'n mostra un amb ins-

cripcions en hebreu que indiquen la latitud i la longitud; en aquest aspecte, és un dels únics exemplars conservats a tot el món.

L'any 1361, el jueu d'origen gironí Jacob ben David Bonjorn va confeccionar per encàrrec del rei unes taules astronòmiques de càlculs molt precisos que permetien determinar les circumstàncies dels eclipsis de la lluna i del sol. La seva obra va esdevenir un exercici aritmètic de primer ordre, resultat d'un treball que va contribuir de manera important al desenvolupament de l'astronomia medieval.

A banda de la seva gran qualitat com a astròleg, hi ha alguns fets peculiars de la seva vida privada que ens el fan una mica més conegut. La seva mare era Ester Caravita, de Girona, una dona tenaç i valenta que va aconseguir divorciar-se del seu espòs, un home irascible i malcarat, que sembla que no la tractava pas gaire bé. Ester, per tal que David Bonjorn de Barri li donés la carta de divorci (*ghet*), amb la qual podria legalment recuperar el dot que havia aportat al matrimoni, va fer desaparèixer els estris i els llibres del taller de l'astròleg, que va demanar immediatament el divorci. Ester va tornar a Girona, on va néixer el seu fill, Jacob ben David Bonjorn.

RETORNAR-HO AL SEU LLOC, GRÀCIES

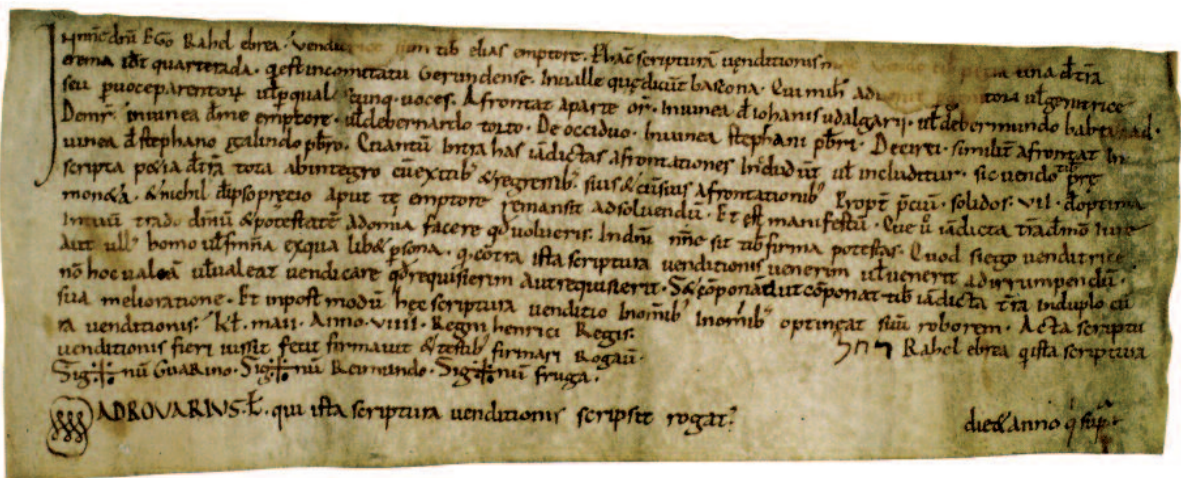
De les invisibles: la cultura de les dones

No han perviscut textos filosòfics escrits per dones jueves. Tampoc no hi ha cap jueva de la Catalunya medieval que consti com a autora d'un text científic. Tanmateix, tot i que segurament entre les dones hi havia força més analfabetisme que entre els homes, hi ha indicis per pensar que algunes sabien llegir i escriure, com per exemple Rahel, que signava a Girona el 1047 un document de venda amb el seu nom escit en hebreu. És evident que les dones varen contribuir a la gestió d'aquell important llegat cultural, i que la possibilitat que fossin analfabetes no ens les ha de fer pressuposar, a més a més, incultes. El cert és que a l'edat mitjana moltes de les cures i remeis sanitaris estaven en mans de les dones. Les arts de curació bevien d'un saber antic, que emanava de l'experiència col·lectiva i que es transmetia sobretot de forma oral. En alguns, pocs, casos, les pràctiques i els remeis es varen posar per escrit.

S'han conservat textos mèdics en els quals les dones són reconegudes com les primeres posseïdores dels sabers i les arts guardores. Un preciós exemple és l'anomenat "Llibre d'amor de dones", un tractat medicinal femení, escrit en hebreu, en algun lloc de la Provença o de Catalunya, al s. XIII. Es pot veure la reproducció d'un dels folis, a la vitrina d'aquesta sala.

També s'han conservat documents de compra, de venda o de préstec fets per dones de Girona, de Barcelona, de Vic i d'altres indrets. Igualment, segons uns registres de 1415, al call de Girona hi havia dones jueves que tenien biblioteques ben proveïdes de llibres hebraics que contenien oracions, normatives i remeis diversos.

Davant de tot això, cal preguntar-se de què els haurien servit tots aquests llibres i textos, si realment no haguessin tingut cap tipus de cultura ni de formació.

Document llatí amb la signatura de Rahel, jueva. Girona, 1047. Arxiu Capitular de Girona.